

Podjetja morajo prevzeti odgovornost do ljudi in planeta, države pa to zagotoviti

Milijoni ljudi po vsem svetu, ki pridelujejo in proizvajajo hrano, ki jo jemo in izdelke, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju, je ujetih v revščino in nehumane delovne pogoje. In to navkljub ogromnim zaslužkom podjetij, ki so vključena v celotno dobavno verigo.

Zato vas pozivamo, da ukrepate v smeri podpore in sprejema ambiciozne zakonodaje v okviru obvezne dolžne skrbnosti na področju okolja in človekovih pravic.

Marca letos so poslanci Evropskega parlamenta, vključno z vsemi evroposlanci iz Slovenije, potrdili poročilo o skrbnosti in odgovornosti podjetij. K podpori smo jih pozvali tudi v Focusu in se priključili kampanji [#HoldBizAccountable](#), kj je zbrala 145.173 podpisov podpore k zavezujoči zakonodaji za odgovornost podjetij. Sedaj ima škarje in platno v rokah Evropska komisija, ki naj bi še letos objavila predlog skupne evropske zakonodaje - in to ravno v času slovenskega predsedovanja Svetu EU.

Še preden pa je predlog ugledal luč sveta, je že predmet lobističnih poskusov proti zakonodaji, ki bi zagotovila spoštovanje človekovih pravic in okolja in naložila odgovornost podjetjem v EU, da to zagotovijo. V poročilu »[Off the hook? How business lobbies against liability for human rights and environmental abuses](#)« so raziskovalci razkrili bolj ali manj prikrite pritiske lobističnih in interesnih organizacij na Evropsko komisijo s ciljem, da bi bila zakonodaja zgolj črka na papirju.

Pri tem se pogosto pojavi vprašanje, **zakaj sploh potrebujemo zakonodajo**, ki ureja razmere v okviru vrednostnih verig preko meja EU – torej v okviru »nevidnega življenja« stvari, ki jih kupujemo in uporabljamo?

- Zato ker je v zadnjem desetletju otroško delo poraslo za 14 %, kljub javnim prostovoljnim zavezam svetovnih proizvajalcev čokolade. Danes dela več kot 2 milijona otrok samo v zahodni Afriki.
- Zato, ker je palmovo olje krivo za kar 1,4 % svetovnih emisij toplogrednih plinov, kar je približno toliko, kot celotni letalski sektor. Oziroma kar 18-krat več, kot so letne emisije Slovenije. Zato, ker se nahaja v vsakem drugem izdelku na policah supermarketov. Vse to kljub prostovoljnim zavezam industrije.
- Zato, ker gozdovi na globalni ravni izginjajo s hitrostjo enega nogometnega igrišča vsakih 6 sekund. Primarno zaradi govedoreje, plantaž s hrano za ljudi in živali in rudarjenja ter požigov.
- Zato, ker je bilo samo v letu 2020 ubitih vsaj 331 aktivistov, ker so nasprotovali projektom, škodljivim za okolje.
- Zato, ker v tekstilni industriji dela na svetovni ravni med 40 in 60 milijonov ljudi, od katerih je kar 80 % žensk. Izpostavljene so nevarnim delovnim pogojem (več tisoč ljudi je podleglo samo zaradi požarov in porušenja stavb) in diskriminaciji.

Vse to so dejstva, ki so skrita za nevidnim življenjem naših vsakdanjih izdelkov. Medtem ko lahko, kot posamezniki spreminjamo nakupne navade, morajo multinacionalna podjetja sprejeti svoj del odgovornosti. Poleg visokih dobičkov so namreč zaslužna tudi za zlorabe in kršenje človekovih pravic ter okoljsko škodo v lastnih, četudi globalnih, vrednostnih verigah. Žrtvam moramo omogočiti dostop do pravnih sredstev, še posebej najbolj ranljivim – kot so delavke migrantke.

V Sloveniji, skupaj z mrežami evropskih organizacij, že več let opozarjamo na odgovornost za kršitve človekovih pravic in uničevanje okolja v okviru vrednostnih verig izdelkov, ki jih kupujemo v EU. Predvsem to velja za razmere vzdolž dobavnih verig, ki segajo preko meja EU. Sveža primera sodnih postopkov sta Total v Franciji in Shell na Nizozemskem, kjer je sodišče potrdilo odgovornost podjetja za vplive v okviru vrednostnih verig in za vplive na podnebne spremembe.

Tudi mladi v Sloveniji se zavedajo, da je za resnično trajnostni razvoj potrebna odgovornost potrošnikov, podjetij in politik, kar dokazujeta vsaj dve raziskavi javnega mnenja med mladimi in kar dokazuje tudi udeležba mladih na referendumu o vodah v Sloveniji.

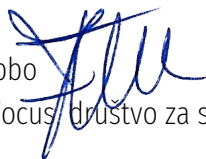
Zato je nujno sprejeti ustrezno zakonodajo EU z jasnimi in zavezujočimi zahtevami za spoštovanje človekovih pravic in okolja ter izvajanje potrebne skrbnosti podjetij. Že v preteklosti smo v Focusu objavili (še vedno aktualna) priporočila za urejanje tega področja. Zaradi tega menimo, da morajo vlade slediti ključnim elementom, ki jih je strnila koalicija nevladnih organizacij na ravni EU – ECCJ in tako podprejo zakonodajo, ki dejansko omogoča spoštovanje človekovih pravic in okolja.

Če ključne elemente strnem: Podjetja morajo spoštovati človekove pravice in okolje v vsem svojem delovanju, povsod, kjer delujejo, če želijo prodajati izdelke v EU. Tudi sama morajo preverjati, da se kršitve ne dogajajo v njihovih vrednostnih verigah. Dolžna morajo biti prenehati s škodljivimi praksami ali sprejeti korake, da se take prakse prekinejo ter biti za kršitve odgovorna (ne zgolj na papirju, temveč tudi materialno). Države pa morajo postaviti okvire, v katerih se bodo obveznosti podjetij izvrševala - na kratko, postaviti morajo etična in zavezujoča pravila ter sankcije, če se to ne upošteva. Do pravnih sredstev pa morajo imeti nujno dostop oškodovani in civilna družba.

Na podlagi raziskav v okviru projekta Our Food our Future pa izpostavljamo še dejstvo, da so med najbolj ranljivimi skupinami delavke migrantke. Za to skupino je potrebno še toliko več pozornosti, da se jim ne krši osnovnih človekovih pravic. Podnebne spremembe so globalen problem in jih morajo podjetja s svojimi praksami blažiti (zmanjšati svoje izpuste). In ponovno - najšibkejši in izkoriščani morajo imeti brezplačen in enostaven dostop do pravnih sredstev - ne zgolj na papirju.

Raziskav o neprimernih delovnih pogojih in uničenem okolju je več kot dovolj, da bi nam moralo biti jasno, da prostovoljne zaveze industrije ne zaležejo. V času več desetletij od načelnih zavez so se razmere namreč še poslabšale. A to lahko spremenimo tako, da kot Evropska unija in posamezne države članice vzpostavimo odgovornost in pravna sredstva kot zavezujoča elementa zakonodaje. Tudi potrošniki imamo konec koncev pravico, da odvržemo status detektiva, ki hoče trajnostno živeti.

Živa Kavka Gobbo
predsednica, Focus društvo za sonaraven razvoj

Aktivnosti na področju obvezne dolžne skrbnosti na področju okolja in človekovih pravic izvajamo v sodelovanju z evropsko mrežo ECCJ, mrežo okoljskih organizacij Friends of the Earth Europe ter v okviru konzorcija nevladnih organizacij Our Food Our Future. V Sloveniji pa v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, tudi v okviru platforme Sloga.